

Dickstein Forum 2026

Komunikat wstępny

Międzywydziałowa Komisja Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności zaprasza do udziału w kolejnej edycji Dickstein Forum 2026, które odbędzie się w dniach 28-30 września 2026 w siedzibie PAU w Krakowie przy ul. Sławkowskiej 17.

Przewodniczącym Rady Naukowej Dickstein Forum jest prof. dr hab. Michał Kokowski, przewodniczący Komisji Historii Nauki PAU; członkami Rady są także: prof. dr hab. Roman Duda i prof. dr hab. Lech Maligranda (Politechnika Poznańska).

Pracami Komitetu Naukowo – Organizacyjnego Dickstein Forum kieruje zastępca przewodniczącego Komisji Historii Nauki PAU, dr hab. Stanisław Domoradzki, prof. URz (stanislawdomoradzki@gmail.com); członkami tego Komitetu są także dr Małgorzata Stawiska AMS (USA) i dr Marek Skarupski z Politechniki Wrocławskiej i Eindhoven University of Technology (Holandia), dr Małgorzata Terepeta, prof. Politechniki Łódzkiej, Redaktor „Antiquitates Mathematicae” oraz dr hab. Wiesław Wójcik prof. Uniwersytetu Jana Długosza w Częstochowie.

Przewidujemy wpisowe w wysokości 200 zł dla uczestników krajowych, a 50 Euro dla uczestników zagranicznych.

Tematyka konferencji jest dość szeroka i wiąże się z działalnością Samuela Dicksteina (1851–1939) – *krótki biogram poniżej*.

W pierwszym dniu Forum przewidujemy referaty z historii matematyki i nauk ścisłych oraz metodyki nauczania tych nauk.

W drugim dniu skupimy się na tematyce relacje mistrz-uczeń we Lwowskiej Szkole Matematycznej kierowanej przez Stefana Banacha; organizatorem tej sesji jest dr hab. Wiesław Wójcik, prof. UJD.

W trzecim dniu zajmiemy się wydarzeniami i miejscami związanymi z historią matematyki i nauk ścisłych (miejsca pamięci, sympozja, konferencje itp. – mile widziane krótkie sprawozdania) oraz publikacjami: książkami i czasopismami z historii tych nauk. Przewidywany jest również panel dyskusyjny „W jaki sposób odróżnić artykuł naukowy z historii matematyki i nauk ścisłych od popularnonaukowego (terminologia, styl językowy, emocje, oceny, komentarze, ...)?”

Do 30 czerwca 2026 r. prosimy o zgłoszenie tematu referatu, posteru na adres mailowy kierującego pracami Komitetu Naukowo-Organizacyjnego: stanislawdomoradzki@gmail.com.

Istnieje możliwość zarezerwowania tańszych noclegów w jednym akademików w Krakowie. Również prosimy o informację w tej sprawie na podany wyżej adres mailowy.

Referaty można przedstawiać w językach angielskim i polskim. Jeśli referat prezentujemy w języku polskim, wtedy prosimy o skróconą jego treść w formie prezentacji w języku angielskim.

Biogram Samuela Dicksteina (1851–1939)

„Po ukończeniu gimnazjum Samuel był słuchaczem Szkoły Głównej (1866–1869), ale studia ukończył 1870 r. już na uniwersytecie rosyjskim i w 1876 r. uzyskał tam stopień magistra matematyki, uprawiający do nauczania w szkołach wyższych. Od 1870 uczył matematyki w gimnazjach warszawskich i Szkole Handlowej Kronenberga, a w latach 1878–1888 prowadził własną, cieszącą się dobrą opinią szkołę realną. Potem poświęcił się całkowicie pracy naukowej, edytorskiej i organizacyjnej. Współzałożyciel 1882 Kasy Mianowskiego i jej wybitny działacz. Dołączył w 1888 do Aleksandra Czajewicza w wydawaniu „Biblioteki Matematyczno-Fizycznej”, założył, wraz z Edwardem i Władysławem Natansonami oraz Władysławem Gosiewskim „Prace Matematyczno-Fizyczne”, a od 1897 r. wydawał „Wiadomości Matematyczne”. Oba czasopisma, które częściowo finansował z własnych funduszy, publikowały artykuły, przekłady, kronikę i recenzje. Zaangażował się w działalność bibliograficzną w zakresie matematyki polskiej, podejmując w ten sposób kontynuację dzieła Teofila Żebrawskiego. Działalność ta trwała pół wieku, jednakże przygotowywana przez niego (we współpracy z Edwardem Wawrykiewiczem) *Bibliografia matematyczna polska XIX stulecia*, niemal w całości gotowa w przededniu II wojny światowej – spłonęła w wojennej Warszawie. Pozostał jedynie jej fragment w postaci zeszytu próbnego (1904) i publikacji cząstkowych. Działalność Dicksteina nie ograniczała się do matematyki i fizyki, wspierał bowiem także organizację sieci stacji meteorologicznych i od 1903 r. był przewodniczącym Zarządu Biura Meteorologicznego, założył w 1881 r. czasopismo „Ruch Pedagogiczny”, współorganizował pierwsze w Polsce Towarzystwo Ubezpieczeniowe „Przezorność”. Nawiązał współpracę z czasopismem „Bibliotheca Mathematica”, gdzie publikował informacje o polskim życiu matematycznym, i z czasopismem przeglądowym „Jahrbuch über die Fortschritte der Mathematik”, do którego pisywał recenzje prac matematyków polskich. Jeździł na Międzynarodowe Kongresy Matematyków (na ICM'04 w Heidelbergu miał odczyt o Wrońskim) dając świadectwo istnienia matematyki w rozbiorowej Polsce. Działalność edytorska i organizacyjna bardzo go pochłaniała, ale zaznaczył się także na polu badań naukowych. Początkowo interesował się algebrą, teorią liczb (10 prac) i metodologią matematyki, publikując w tym zakresie szereg prac i podręczników, w tym *Pojęcia i metody matematyki* (1891), jednakże w miarę upływu lat jego zainteresowania zwracały się coraz bardziej w stronę historii matematyki polskiej. Najważniejszym jego dziełem w tym zakresie była monografia *Hoene-Wroński, jego życie i prace* (Kraków, 1896), mająca wartość do dziś.

Wydał korespondencję między Leibnizem a Kochańskim, napisał noty o l’Huillierze, Janie Śniadeckim, Adamie Kochańskim i innych. Po 1905 działalność Dicksteina nabrała nowego wymiaru, inicjował bowiem i współzakładał polskie instytucje naukowe: namiastkę polskiego uniwersytetu w postaci Towarzystwo Kursów Naukowych, Towarzystwo Naukowe Warszawskie którego był pierwszym wiceprezesem, a w 1914 r. oddał mu swoją bibliotekę matematyczną, liczącą wówczas ponad 10 000 woluminów (księgozbiór ten ocalał i dziś stanowi część zbiorów bibliotecznych IM PAN), Koło Matematyczno-Fizyczne. Dużą wartość zachował podręcznik *Zasady arytmetyki politycznej* (napisany 1910 wspólnie z Adamem Danielewiczem. Kiedy w 1915 r. wznowił działalność UW, Dickstein został jego wykładowcą i 1919 profesorem honorowym matematyki i historii nauki. W tym czasie, wspólnie z Aleksandrem Birkenmajerem ogłosił zarys monograficzny *Histoire sommaire des sciences en Pologne*, Cracovie 1933. Bibliografia jego prac liczy ponad 300 pozycji. Dickstein wykładał na UW do 1937 r., kiedy to dalsze wykładanie uniemożliwiły mu choroby endoekryjne.

Zasługi Dicksteina były doceniane już przez współczesnych. Został w 1890 r. członkiem TPN w Poznaniu i 1893 członkiem przybranym AU w Krakowie, a 1921 doktorem h.c. UW. Był też członkiem kilku towarzystw naukowych za granicą, w tym wiceprezesem Międzynarodowej Akademii Historii Nauk Ścisłych. Prezes PTM 1923–1926. PTM zorganizowało w 1937 r. jubileusz 65-lecia jego działalności naukowej, połączony z III Zjazdem Matematyków Polskich, a w 1978 r. ustanowiło Nagrodę Główną jego imienia.”¹

¹ Zacytowany tekst to fragmenty biogramu pióra prof. dr hab. Romana Dudy, zaczerpnięty ze *Słownika biograficznego matematyków polskich* (Kraków: PAU, 2024, ss. 74–75)